

Leczenie manualne PZWL
zaburzeń czynności
narządu ruchu Karel Lewit

Karel Lewit

Leczenie manualne zaburzeń czynności narządu ruchu

Redaktor naukowy tłumaczenia
prof. dr hab. med. Antoni Musioł

PAŃSTWOWY ZAKŁAD WYDAWNICTW LEKARSKICH
WARSZAWA 1984

SPIS TREŚCI

1. ZASADY OGÓLNE	15
1.1. Podstawy i znaczenie leczenia reflektorycznego	15
1.2. Zasady leczenia manipulacyjnego	20
1.2.1. Co jest celem manipulacji	20
1.2.2. Co dzieje się w trakcie manipulacji	21
1.3. Historia leczenia manipulacyjnego	21
2. ETIOLOGIA I PATOGENEZA	29
2.1. Morfologiczny i czynnościowy punkt widzenia	29
2.2. Czynność kręgosłupa	30
2.3. Znaczenie regulacji nerwowej	31
2.4. Swoiste czynnościowe zaburzenia kręgosłupa	32
2.4.1. Zablockowanie jako objaw odruchowy	33
2.4.2. Zablockowanie jako zaburzenie gry ślizgu stawowego	34
2.4.3. Substrat morfologiczny zablockowania	34
2.5. Patogeneza zablockowań czynnościowa	36
2.5.1. Przeciążenie i wadliwe obciążenie	36
2.5.2. Urazy	36
2.5.3. Zmiany odruchowe	37
2.6. Kręgosłup jako jedność czynnościowa	37
2.7. Zaburzenia czynnościowe kręgosłupa w wieku dziecięcym	39
2.8. Następstwa zablockowań	43
2.9. Zmiany odruchowe w patogenezie zaburzeń kręgosłupa	44
2.10. Kręgosłup a narządy wewnętrzne — pojęcie „kręgo pochodny”	47
3. ANATOMIA CZYNNOŚCIOWA I DIAGNOSTYKA RADIOLOGICZNA KRĘGOSŁUPA	51
3.1. Kręgosłup jako całość	53
3.1.1. Kręgosłup w płaszczyźnie strzałkowej	54
3.1.2. Kręgosłup w płaszczyźnie czołowej	56
3.2. Miednica	59
3.2.1. Typy miednicy	59
3.2.2. Stawy krzyżowo-biodrowe	62
3.3. Kręgosłup w odcinku lędźwiowym	65
3.3.1. Anatomia czynnościowa i radiologiczna	66
3.3.2. Ocena zdjęć rentgenowskich czynnościowa	67
3.3.3. Badania czynnościowe	68
3.4. Kręgosłup w odcinku piersiowym	68
3.4.1. Anatomia czynnościowa	68
3.4.2. Ocena zdjęć rentgenowskich	69
3.5.1. Anatomia czynnościowa	71
3.5.1. Anatomia czynnościowa	71
3.5.2. Ocena zdjęć rentgenowskich	73
3.5.3. Badania czynnościowe	75
3.6. Połączenia głowowo-szyjne	76
3.6.1. Technika zdjęć w projekcji przednio-tylnej według Sandberga	77
3.6.2. Technika zdjęć w projekcji bocznej według Sandberga	78
3.6.3. Ocena zdjęć w projekcji przednio-tylnej	78
3.6.4. Ocena zdjęć w projekcji bocznej	79
3.6.5. Anatomia czynnościowa stawów głowowo-szyjnych	80
3.6.6. Ocena zdjęć rentgenowskich — diagnoza relacyjna	85
3.6.7. Anomalie budowy	87
3.6.8. Badania czynnościowe ruchomości	88
4. BADANIE I ROZPOZNANIE ZABURZEŃ CZYNNOŚCI RUCHOWYCH KRĘGOSŁUPA	89
4.1. Wywiad chorobowy	89
4.1.1. Przewlekły, przerywany przebieg	89
4.1.2. Charakter układowy	89
4.1.3. Uraz w wywiadzie	89
4.1.4. Zależności od postawy, ułożenia i przeciążenia	90
4.1.5. Zależność od czynników oddziałujących na wegetatywny układ nerwowy	90
4.1.6. Czynniki psychiczne	90
4.1.7. Napadowość dolegliwości	91
4.1.8. Asymetryczne umiejscowienie dolegliwości	91
4.1.9. Znaczenie wieku	91
4.2. Badania kręgosłupa	92
4.2.1. Badanie ogólnej postawy chorego	92
4.2.2. Badanie miednicy i kończyn dolnych	93
4.2.3. Badanie lędźwiowego odcinka kręgosłupa	104
4.2.4. Badanie piersiowego odcinka kręgosłupa i klatki piersiowej	109
4.2.5. Badanie szyjnego odcinka kręgosłupa	113
4.3. Badanie stawów kończyn	120
4.3.1. Bark	120
4.3.2. Staw łokciowy	122
4.3.3. Stawy nadgarstkowe	122
4.3.4. Stawy palcowe	123
4.3.5. Staw biodrowy	123
4.3.6. Staw kolanowy	124
4.3.7. Stawy stępu	125
4.3.8. Pozostałe połączenia stawowe stopy	125
4.3.9. Staw skroniowo-żuchwowy	125
4.4. Badanie zmian odruchowych	125
4.4.1. Objawy w strefach przeculic skórnych Heada (HAZ)	125
4.4.2. Odruchowe zmiany mięśniowe i bólowe punkty „maksymalne”	126
4.4.3. Rozpoznawanie zespołów korzeniowych	130

- 4.4.4. Inne objawy odruchowe 130
- 4.5. Badanie wadliwej regulacji nerwowo-mięśniowej 131
- 4.6. Badanie więzadeł (ból więzadłowy) 131
- 4.7. Badanie zaburzeń równowagi — A. Musioł 132
- 4.8. Testowanie 134
- 4.9. Kolejność badania. Łańcuchowość zaburzeń ruchowych — A. Musioł 136
- 4.10. Problemy rozpoznania różnicowego 138
- 5. WSKAZANIA DO LECZENIA MANUALNEGO I DO STOSOWANIA INNYCH METOD LECZENIA ODRUCHOWEGO 142**
- 5.1. Wskazania do leczenia manualnego 142
- 5.1.1. Przeciwwskazania 142
- 5.1.2. Wskazania 144
- 5.1.3. Wskazania do zabiegów manualnych z punktu widzenia zapobiegania 148
- 5.2. Wskazania do innych sposobów leczenia odruchowego 149
- 5.2.1. Ukierunkowane blokady infiltracyjne 149
- 5.2.2. Masaże 150
- 5.2.3. Leczenie za pomocą bąbli polokainowych 150
- 5.2.4. Inne metody stosowane głównie na skórę 150
- 5.2.5. Nastrzykiwanie blizn i innych szkodliwych ognisk 151
- 5.2.6. Akupunktura 151
- 5.2.7. Leczenie sklerotyzujące 151
- 5.3. Wskazania do farmakoterapii 151
- 5.4. Leczenie operacyjne 152
- 5.5. Wskazania do gimnastyki leczniczej 152
- 5.6. Wskazania do korekcji wad postawy 152
- 5.7. Zalecenia dotyczące trybu życia 153
- 5.8. Wskazania do unieruchomienia i stosowania aparatów ortopedycznych 154
- 5.9. Wskazania i rola psychoterapii 155
- 6. LECZENIE MANUALNE 157**
- 6.1. Ogólne zasady techniki leczenia manualnego 157
- 6.1.1. Ułożenie i pozycja chorego 157
- 6.1.2. Ustawienie lekarza 157
- 6.1.3. Ustabilizowanie 158
- 6.1.4. Położenie wyjściowe stawu 158
- 6.1.5. Kierunek ruchów mobilizacyjnych 158
- 6.1.6. Napięcie wstępne 158
- 6.1.7. Mobilizacja 158
- 6.1.8. Pchnięcie manipulacyjne 160
- 6.1.9. Testowanie 160
- 6.1.10. Dalsze leczenie 160
- 6.1.11. Dokumentacja 161
- 6.2. Stawy kończyny górnej 161
- 6.2.1. Stawy międzypaliczkowe 161
- 6.2.2. Stawy śródręcza i połączenia główki kości śródręcza 161
- 6.2.3. Staw nadgarstkowo-śródręczny kciuka 162
- 6.2.4. Nadgarstek 162
- 6.2.5. Staw łokciowy 164
- 6.2.6. Staw barkowy 167
- 6.2.7. Staw barkowo-obojęzyczny 169
- 6.2.8. Staw mostkowo-obojęzyczny 170
- 6.2.9. Łopátka 170
- 6.3. Stawy kończyny dolnej 171
- 6.3.1. Stawy międzypaliczkowe i śródstopno-paliczkowe 171
- 6.3.2. Stawy stępowo-śródstopne 171
- 6.3.3. Szeregi stawowe Lisfranca i Choparta 171
- 6.3.4. Zablockowanie pojedyncze stawów kości stępu 172
- 6.3.5. Staw skokowy dolny 172
- 6.3.6. Staw skokowy górny 174
- 6.3.7. Staw piszczelowo-strzałkowy 174
- 6.3.8. Staw kolanowy 175
- 6.3.9. Staw biodrowy 176
- 6.4. Staw zuchwowy 179
- 6.5. Ogólne zasady manualnej terapii kręgosłupa 179
- 6.5.1. Chwyty kontaktowe 179
- 6.5.2. Zabiegi manualne przez „zaryglowanie” 180
- 6.5.3. Kombinacja zastosowania chwytów przez długie dźwignie i przez bezpośrednie kontakty 181
- 6.5.4. Nieswoiste nieukierunkowane zabiegi manualne 181
- 6.6. Leczenie manualne stawów lędźwiowego odcinka kręgosłupa i miednicy 181
- 6.6.1. Zabiegi na częściach miękkich oraz nieukierunkowane zabiegi manualne lędźwiowego odcinka kręgosłupa 181
- 6.6.2. Ukierunkowane zabiegi manualne lędźwiowego odcinka kręgosłupa 187
- 6.6.3. Zabiegi manualne w skręceniu miednicy 196
- 6.6.4. Zablockowanie stawu krzyżowo-biodrowego 197
- 6.6.5. Leczenie manualne kości guzicznej 198
- 6.7. Leczenie manualne piersiowego odcinka kręgosłupa 199
- 6.7.1. Masaże, trakcje i mobilizacje nieukierunkowane 199
- 6.7.2. Mobilizacje ukierunkowane 201
- 6.7.3. Manipulacje 204
- 6.8. Leczenie manualne żeber 210
- 6.8.1. Mobilizacje 210
- 6.8.2. Manipulacje 211
- 6.9. Leczenie manualne szyjnego odcinka kręgosłupa 214
- 6.9.1. Masaże i zabiegi manualne nieukierunkowane 214
- 6.9.2. Zabiegi mobilizacyjne ukierunkowane i manipulacje 219
- 6.9.2.1. Zabiegi manualne w pozycji chorego leżącej na boku 219
- 6.9.2.2. Zabiegi manualne w pozycji chorego siedzącej 221
- 6.9.2.3. Zabiegi manualne w pozycji leżącej chorego na plecach 225
- 6.9.3. Zabiegi manualne stosowane dla przejścia szyjno-piersiowego 226
- 6.9.4. Zabiegi manualne specjalne dla górnych (głowych) segmentów szyjnego odcinka kręgosłupa 229
- 6.10. Sposoby niektórych miejscowych infiltracji 233
- 6.11. Leczenie „sklerotyzujące” wg Hacketta i Barbora 235
- 6.12. Niektóre urządzenia pomocnicze 236

7. GIMNASTYKA LECZNICZA W ZESPOŁACH BÓLOWYCH KRĘGOSŁUPA —

V. Janda, K. Lewit, H. Lewitowa, A. Musioł, J. Sachse, K. Stein 239

- 7.1. Wstęp 239
- 7.2. Stereotypy ruchowe 240
 - 7.2.1. Wzorce ruchowe (motor patterns) 240
 - 7.2.2. Stereotyp oddychania i jego zaburzenia 244
- 7.3. Wskazania dla gimnastyki leczniczej w zaburzeniach kręgosłupowopochodnych 245
- 7.4. Rozpoznanie zaburzeń czynności mięśni 246
 - 7.4.1. Badanie neurologiczne 246
 - 7.4.2. Badanie pojedynczych grup mięśni — A. Musioł, J. Sachse 247
 - 7.4.2.1. Mięśnie kończyny dolnej 247
 - 7.4.2.2. Mięśnie obręczy biodrowej 249
 - 7.4.2.3. Mięśnie tułowia 253
 - 7.4.2.4. Mięśnie przytrzymujące obręcz barkową od dołu 255
 - 7.4.2.5. Mięśnie szyi i górnej części obręczy barkowej 258
 - 7.4.3. Badanie nadmiernej ruchomości 259
 - 7.4.4. Badania koordynacji ruchowej (stereotypów ruchowych) 262
 - 7.4.4.1. Testy diagnostyczne dla ruchów miednicy i lędźwiowego odcinka kręgosłupa 264
 - 7.4.4.2. Testy diagnostyczne dla ruchów piersiowego odcinka kręgosłupa 265
 - 7.4.4.3. Testy dla ruchów głowy i szyi 267
 - 7.4.4.4. Testy ruchów złożonych 268
- 7.5. Zespoły zaburzeń chorobowych 271
 - 7.5.1. Hiperlordoza lędźwiowa 271
 - 7.5.2. Zespół zaburzeń koordynacji mięśni szyi 271
 - 7.5.3. Zespół warstwowych zaburzeń czynności mięśni 272
- 7.6. Ogólne zasady gimnastyki leczniczej 272
- 7.7. Hamowanie napięcia mięśni sposobem poizometrycznej relaksacji mięśni („muscle energy technique” wg Mitchella) 273
- 7.8. Ćwiczenia lecznicze zaburzeń stereotypów ruchowych 280
 - 7.8.1. Leczenie gimnastyką zespołu chorobowego nadmiernej lordozy lędźwiowej 281
 - 7.8.1.1. Rozciąganie mięśnia lędźwiowo-biodrowo-udowego 282
 - 7.8.1.2. Zgięcie lędźwiowego odcinka kręgosłupa do kifozy, połączone z podniesieniem rąk, z pozycji na czworakach (ryc. 223) 283
 - 7.8.1.3. Naprzemienny ruch nożycowy kończyn dolnych w pozycji leżącej na plecach (ryc. 224) 283
 - 7.8.1.4. Siadanie z pozycji leżącej na plecach (ryc. 225) 283
 - 7.8.1.5. „Kołyska” (ryc. 226) 285
 - 7.8.1.6. Wyprostowanie ciała z siadu na piętach do pozycji kłęczącej (ryc. 227) 286
 - 7.8.1.7. Siedzenie w pozycji wyprostowanej na podłodze i obroty tułowia (ryc. 228) 286
 - 7.8.1.8. Podnoszenie przedmiotu z podłogi (p. ryc. 214) 287
 - 7.8.1.9. Opanowanie stabilizacji postawy miednicy podczas siedzenia 287
 - 7.8.1.10. Stanie przy ścianie 288
 - 7.8.1.11. Zgięcie do przodu i przeprost tułowia 288
 - 7.8.1.12. „Kołyska” miednicy 289
 - 7.8.1.13. Przeprostowanie stawu biodrowego 289
 - 7.8.1.14. Stanie na palcach (p. ryc. 222) 289
 - 7.8.2. Leczenie gimnastyką zespołu hiperlordozy szyjnej 290
 - 7.8.2.1. Rozluźnianie mięśni trzymających obręcz barkową od góry 290
 - 7.8.2.2. Ćwiczenia prawidłowej stabilizacji obręczy barkowych i ustawienia głowy 290
 - 7.8.2.3. Izolowane ruchy mięśni przytrzymujących łopatki od dołu w pozycji zgięcia tułowia do przodu 291
 - 7.8.2.4. Ćwiczenia trzymania głowy w pozycji stojącej przy ścianie 291
 - 7.8.2.5. Podnoszenie i opuszczanie barków (ryc. 230) 291
 - 7.8.2.6. Podnoszenie i opuszczanie barku przy uniesionych do góry kończynach górnych (ryc. 231) 291
 - 7.8.2.7. Przesuwanie trzymanej przed sobą kończyny górnej do przodu i do tyłu (ryc. 232) 292
 - 7.8.2.8. Uniesienie obydwu kończyn górnych do przodu, przy wyprostowanym odcinku piersiowym kręgosłupa (ryc. 233) 292
 - 7.8.2.9. Pozycja (na czworakach) z książką na potylicy (ryc. 234) 293
 - 7.8.2.10. Stanie na czworakach z „pompką” (ryc. 235) 294
 - 7.8.2.11. Przodozgięcie głowy z przeprostowaniem piersiowego odcinka kręgosłupa (ryc. 236) 295
 - 7.8.2.12. Izometryczny skurcz mięśni zginających głowę ku przodowi 295
 - 7.8.2.13. Unoszenie odwiedzionych na boki, wyprostowanych kończyn górnych w pozycji leżącej na brzuchu (ryc. 237) 296
 - 7.8.2.14. Proste siedzenie na stołku i skręcanie głowy (p. ryc. 211) 297
 - 7.8.2.15. Unoszenie rąk nad głowę (ryc. 238) 297
 - 7.8.3. Zespół skośnej, nierównej miednicy 298
 - 7.8.3.1. Naprzemiennie wysuwanie kończyn dolnych w pozycji leżącej na plecach (ryc. 241) 299
 - 7.8.3.2. Rotacja w stawie biodrowym przy odwiedzonej kończynie dolnej (ryc. 242) 301
 - 7.8.3.3. Prostowanie i zginanie kończyny dolnej w pozycji leżącej na boku (ryc. 243) 301
 - 7.8.3.4. Przesuwanie klatki piersiowej na boki (ryc. 244) 302
 - 7.8.3.5. Stanie na jednej nodze (p. ryc. 213) 302
 - 7.8.4. Leczenie gimnastyką zaburzeń stereotypu oddychania 302
- 7.9. Miejscowe ukierunkowane ćwiczenia mobilizujące 303
 - 7.9.1. Ułożenie chorego z ostrym bólem pochodzenia kręgosłupowego 303
 - 7.9.2. Ćwiczenia rozluźniające — mobilizacje samodzielne 303
 - 7.9.2.1. Ćwiczenia zginania do przodu i przeprostu do tyłu odcinków kręgosłupa lędźwiowego i piersiowego w pozycji na czworakach 305
 - 7.9.2.2. Zgięcie boczne lędźwiowego i piersiowego odcinka kręgosłupa w pozycji na czworakach 306

- 7.9.2.3. Skręcanie lędźwiowego i piersiowego odcinka kręgosłupa w pozycji na czworakach 309
- 7.9.2.4. Skręcanie lędźwiowego i dolnego piersiowego odcinka kręgosłupa w pozycji leżącej 309
- 7.9.2.5. Zgięcie ku przodowi i przeprost w segmencie L₅ i S₁ w pozycji leżącej na brzuchu 311
- 7.9.2.6. Mobilizacja samodzielna stawów krzyżowo-biodrowych (wg Sachsego) 311
- 7.9.2.7. Przeprost ku tyłowi oraz zgięcie na boki lędźwiowego odcinka kręgosłupa oraz dolnej części piersiowego odcinka kręgosłupa w pozycji stojącej 311
- 7.9.2.8. Ruchy przesuwania do przodu i do tyłu górnej części piersiowego odcinka kręgosłupa i przejścia szyjno-piersiowego 313
- 7.9.2.9. Mobilizacja samodzielne przejścia piersiowo-lędźwiowego kręgosłupa za pomocą m. psoas 313
- 7.9.2.10. Mobilizacje samodzielne przejścia szyjno-piersiowego kręgosłupa do rotacji 313
- 7.9.2.11. Mobilizacja przejścia szyjno-piersiowego kręgosłupa poprzez obrócenie wyciągniętych na boki kończyn górnych 314
- 7.9.2.12. Mobilizacja samodzielna I żebra 314
- 7.9.2.13. Rotacja piersiowego odcinka kręgosłupa w pozycji siedzącej 314
- 7.9.2.14. Przeprostowanie piersiowego odcinka kręgosłupa za pomocą wydechu 315
- 7.9.2.15. Zginanie piersiowego odcinka kręgosłupa za pomocą wdechu 315
- 7.9.2.16. Ruchy mobilizacyjne segmentów szyjnego odcinka kręgosłupa do przodu, do tyłu, na boki oraz ruchy rotacyjne (ryc. 257) 315
- 7.9.2.17. Mobilizacja szyjnego odcinka kręgosłupa do zgięcia bocznego, z przeciwdziałaniem rąk 315
- 7.9.2.18. Mobilizacja segmentu potyliczno-szczytowego (ryc. 260) 317
- 7.9.2.19. Mobilizacje samodzielne stawów kończyn 319
- 7.9.2.20. Ułożenie chorego w przypadku kifozy piersiowej 319
- 8. KLINIKA CHORÓB POCHODZENIA KRĘGOSŁUPOWEGO 320**
- 8.1. Bóle kręgosłupa 320
- 8.1.1. Bóle krzyża 321
- 8.1.1.1. Bóle krzyża z przeciążenia statycznego 321
- 8.1.1.2. Skręcenie miednicy 322
- 8.1.1.3. Zablockowanie w stawie krzyżowo-biodrowym 324
- 8.1.1.4. Zaburzenia czynności stawu biodrowego — coxalgi 324
- 8.1.1.5. Bolesność grzebienia kości biodrowej i łuku żebrowego 325
- 8.1.1.6. Bolesność kości guzicznej — coccygodynia 326
- 8.1.1.7. Zablockowanie w odcinku lędźwiowym kręgosłupa 327
- 8.1.1.8. Bolesność wyrostków kolczystych 328
- 8.1.1.9. Lumbago spowodowane wypukliną krążka międzykręgowego 328
- 8.1.1.10. Zaburzenia mieszane 330
- 8.1.2. Bóle kręgosłupa piersiowego 330
- 8.1.3. Bóle kręgosłupa szyjnego 332
- 8.2. Zespoły korzeniowe 334
- 8.2.1. Zespoły korzeniowe kończyn dolnych 334
- 8.2.1.1. Uwagi dotyczące wywiadu 334
- 8.2.1.2. Objawy ogólne 335
- 8.2.1.3. Poszczególne zespoły korzeniowe 335
- 8.2.1.4. Problemy diagnostyczne 336
- 8.2.1.5. Leczenie 337
- 8.2.1.6. Meralgia parasthetica 341
- 8.2.1.7. Kurcze mięśniowe w obrębie kończyn dolnych, ostroga piętowa 341
- 8.2.2. Zespoły korzeniowe kończyn górnych 341
- 8.2.2.1. Objawy ogólne 341
- 8.2.2.2. Poszczególne zespoły korzeniowe 342
- 8.2.2.3. Problemy diagnostyczne 342
- 8.2.2.4. Leczenie 343
- 8.3. Kręgotochodne zaburzenia rzekomokorzeniowe i zaburzenia wegetatywno-odżywcze 344
- 8.3.1. Zespół szyjno-barkowy 344
- 8.3.1.1. Pojęcie 344
- 8.3.1.2. Diagnostyka różnicowa 345
- 8.3.1.3. Leczenie 346
- 8.3.2. Bóle barku 346
- 8.3.2.1. Pojęcie kliniczne 346
- 8.3.2.2. Bolesne ograniczenie ruchomości stawu ramiennego, bark „zablokowany” lub „zamrożony” 346
- 8.3.2.3. Właściwy zespół bólów okołostawowych barku 347
- 8.3.2.4. Dodatkowe stawy barkowe 348
- 8.3.2.5. Górne żebra 348
- 8.3.2.6. Bóle barku pochodzenia mięśniowego 348
- 8.3.3. Zapalenie nadkłykci — epicondylalgia 349
- 8.3.3.1. Zespół cieśni kanału nadgarstka 349
- 8.3.4. Zespół bólowy szyjno-główny 350
- 8.3.4.1. Pojęcie kliniczne 350
- 8.3.4.2. Wywiad i obraz kliniczny 350
- 8.3.4.3. Leczenie 351
- 8.3.5. Antefleksyjny ból głowy (szkolny ból głowy) wg Guttmanna 352
- 8.3.6. Ból tylnego łuku atlasu (ból retrofleksyjny głowy) 353
- 8.3.7. Migrena 353
- 8.3.8. Choroba Ménière'a i zawroty głowy pochodzenia szyjnego 355
- 8.3.8.1. Wywiad w przypadkach zawrotów głowy pochodzenia kręgowego 355
- 8.3.8.2. Postacie kliniczne 356
- 8.3.8.3. Stan przedmiotowy kliniczny 356
- 8.3.8.4. Rozpoznanie różnicowe zawrotów głowy 357
- 8.3.8.5. Leczenie i wyniki leczenia zawrotów 360
- 8.3.8.6. Wnioski 361
- 8.3.9. Zespół Barre-Lieou (zespół tylny współczulny z objawami ogniskowymi) 362
- 8.3.10. Zespół kwadrantowy 363
- 8.3.11. Inne, rzadsze postacie zespołu szyjno-głównego 364
- 8.4. Wgniecenie podstawy czaszki (impressio basilaris) i podobne anomalie rozwojowe 365
- 8.5. Mielopatia szyjna (myelopathia cervicalis) 367
- 8.6. Zespoły kręgosłupowe pochodzenia trzewnego (vertebrovisceralne oraz viscerovertebralne) 370
- 8.6.1. Migdałki podniebienne 371

8.6.2. Płuca i opłucna	372
8.6.3. Serce	372
8.6.4. Wątroba i pęcherzyk żółciowy	374
8.6.5. Trzustka	375
8.6.6. Żołądek i dwunastnica	375
8.6.7. Jelito cienkie i grube	376
8.6.8. Nerki, miedniczki nerkowe i moczowody	376
8.6.9. Narządy płciowe	376
8.6.10. Przykurcz m. psoas	378
8.7. Stany po urazach	379

9. ZAPOBIEGANIE W ZABURZENIACH RUCHOWYCH KRĘGOSŁUPA 383

9.1. Znaczenie problemu częstości zaburzeń	383
9.2. Zasady i cele zapobiegania chorobie	384
9.3. Problemy trybu życia codziennego	386

10. ORZECZNICTWO W ZABURZENIACH CZYNNOSCI RUCHOWYCH KRĘGOSŁUPA 389

10.1. Bóle kręgosłupowe	389
10.1.1. Bóle krzyża	390

10.1.2. Bóle kręgosłupa piersiowego i szyjnego	391
10.2. Zespoły korzeniowe	391
10.2.1. Zespoły korzeniowe kończyn dolnych	391
10.2.2. Zespoły korzeniowe kończyn górnych	392
10.3. Pourazowe stany kręgosłupa	393
10.3.1. Co można uważać za uraz kręgosłupa?	393
10.3.2. Znaczenie urazu przy bólach kręgosłupowych	394
10.3.3. Znaczenie urazu przy przepuklinie krążka międzykręgowego	394

11. LECZENIE MANUALNE W MEDYCYNIE I JEGO DALSZY PERSPEKTYWY 396

LITERATURA 399

DODATEK 419